

PROGRAMA DE GEOGRAFIA RURAL. CURS 1993-94 (Segon semestre) GRUP 80
Codi: 21638 i 11354 (grup de tarda).

Professorat: Antoni Tulla; amb la col.laboració de les professores Carme Miralles i Maria Prats i el conferenciant Xavier Campillo.

A. L'objectiu de la geografia rural es donar a conèixer les velles i noves activitats que configuren l'espai rural. En primer lloc, estudiar els diversos enfocs de la geografia rural; en segon lloc, els tipus i funcionament de les explotacions agràries, fent referència a Catalunya i la Comunitat Europea; en tercer lloc, els sistemes agraris al món; en quart lloc, l'extensió de les activitats urbanes al camp que comporta una transformació de l'àmbit rural; i, finalment, en cinquè lloc, la política agrària comunitària (PAC) i altres polítiques de promoció i conservació de la natura i l'activitat humana en les àrees rurals.

B. El curs s'estructura en tres sessions setmanals de teoria d'hora i mitja (dilluns i dimecres, 16.30-18 h., i divendres 19.30-21 h.) i una sessió setmanal de pràctiques d'una hora (dimecres 15-16 h.). La docència acumulada en un semestre obligant al professorat com als estudiants a seguir amb bastant exactitud el programa i el pla de lectures i pràctiques. No es obligatori cursar al mateix temps el Pràcticum VI, de geografia rural, però obviament ajuda a comprendre molt millor el contingut d'aquesta assignatura.

C. L'avaluació consisteix de tres parts: Una prova escrita a final de curs de quatre preguntes (40 % qualificació final), un treball individual o en grup de dos persones (30 %) sobre un aspecte concret del programa emprant, de fet, entre 5 i 10 referències bibliogràfiques, i les pràctiques i participació a classe (30 %). Les dates d'examen (juny i setembre) seran fixades per la Facultat i abans de lliurar-se les qualificacions a la secretaria es farà públic -preservant l'identitat individual- en un tauló informatiu del departament les qualificacions de cada una de les tres parts.

A la convocatòria de setembre solament pot recuperar-se l'examen i entregar el treball, en cas de no haver-ho fet abans. En cas d'haver aconseguit un 25% del màxim de "nota" de cada una de les parts i, en conjunt, haver superat el 50 % de la qualificació final, llavors no es necessari repetir l'examen si estigués suspés ja que la repetició del mateix implica renunciar al resultat obtingut a la convocatòria de juny. Es important saber que el no haver fet la primera o la segona part sense comunicar per escrit al professor Antoni Tulla o la professora Carme Miralles que es vol repetir la prova escrita -primera part- o entregar el treball -segona part- al setembre així com haver-ho fet tot sense arribar al 50% de la qualificació final implica a l'acta de juny un "suspens". El "no presentat/da" corresindrà a la voluntat, per escrit, de completar o recuperar al setembre així com en els casos clarament comprovats que s'ha "abandonat" el curs.

D. El programa detallat de l'assignatura s'estructura en 11 sessions ajustades al calendari del segon semestre del curs 1993-94, amb indicació de les classes teòriques (T) i pràctiques (P):

T1 (16.30-18) dilluns 14 febrer (AF Tulla): Presentació de l'assignatura. Introducció a la geografia rural: àmbit i tendències.

P1 (15-16) dimecres 16 febrer (AF Tulla): Presentació i comentaris de bibliografia i fonts en geografia rural.

T2 (16.30-18) dimecres 16 febrer (AF Tulla): Els conceptes i les fonts per a l'estudi de la geografia rural i la geografia agrària.

T3 (19.30-21) divendres 18 febrer (AF Tulla): Les desigualtats a escala planetària: producció i consum.

T4 (16.30-18) dilluns 21 febrer (AF Tulla): Agricultura i comerç internacional: la creixent diferenciació entre els països nord-sud.

P2 (15-16) dimecres 23 febrer (AF Tulla): Estadístiques agràries a nivell mundial.

T5 (16.30-18) dimecres 23 febrer (AF Tulla): Els factors de producció i l'explotació agrària com a model.

T6 (19.30-21) divendres 25 febrer (AF Tulla): El factor terra. Característiques i limitacions naturals (I).

T7 (16.30-18) dilluns 28 febrer (AF Tulla): El factor terra. Característiques i limitacions naturals (II).

P3 (15-16) dimecres 2 març (AF Tulla): L'enquesta a una explotació agrària (I).

T8 (16.30-18) dimecres 2 març (AF Tulla): El factor terra. El règim de tenença.

T9 (19.30-21) divendres 4 març (AF Tulla): La renda del sòl.

dilluns 7 març: festa de la Facultat de Lletres.

P4 (15-16) dimecres 9 març (AF Tulla): L'enquesta a una explotació agrària (II).

T10 (16.30-18) dimecres 9 març (AF Tulla): El factor treball.

T11 (19.30-21) divendres 10 març (AF Tulla): El factor capital.

T12 (16.30-18) dilluns 14 març (AF Tulla): El factor tecnològic i organització.

P5 (15-16) dimecres 16 març (AF Tulla): La corba de Lorentz i les diferències de tamany de les explotacions agràries.

T13 (16.30-18) dimecres 16 març (AF Tulla): El balanç energètic a l'agricultura (I).

T14 (19.30-21) divendres 18 març (AF Tulla): El balanç energètic a l'agricultura (II).

T15 (16.30-18) dilluns 21 març (AF Tulla): Productivitat i rendiment. Comparació entre fluxes econòmics i fluxes energètics.

P6 (15-16) dimecres 23 març (AF Tulla): L'amortització i l'obsolescència del factor capital.

T16 (16.30-18) dimecres 23 març (AF Tulla): L'explotació agrària i tipus d'explotacions a Catalunya.

T17 (19.30-21) divendres 25 març (AF Tulla): La dependència de l'explotació agrària. Les integracions i l'agroindústria.

Període vacances: 26 març - 4 abril.

T18 (16.30-19) dilluns 11 abril (C Miralles): Els sistemes agrícoles al món (I): regions agrícoles i tipus d'agricultura.

P7 (15-16) dimecres 13 abril (M Prats): Diverses classificacions de sistemes agrícoles (1).

T19 (16.30-18) dimecres 13 abril (M Prats): Els sistemes agrícoles al món (II): les agricultures de subsistència.

T20 (19.30-21) divendres 15 abril (C Miralles): Els sistemes agrícoles al món (III): la policultura europea.

T21 (16.30-18) dilluns 18 abril (C Miralles): Els sistemes agrícoles al món (IV): els "belt" i el ranching americà.

P8 (15-16) dimecres 20 abril (M Prats): Diverses classificacions de sistemes agrícoles (2).

T22 (16.30-18) dimecres 20 abril (M Prats): Els sistemes agrícoles al món (V): l'exemple de l'agricultura de plantació (Sao Tomé)

T23 (19.30-21) divendres 22 abril (C Miralles): L'espai rural versus l'espai urbà.

T24 (16.30-18) dilluns 25 abril (C Miralles): Criteris de definició de les àrees rurals.

P9 (15-16) dimecres 27 abril (AF Tulla): Documentació i textes sobre l'història de l'agricultura i dels productes cultivats.

T25 (16.30-18) dimecres 27 abril (AF Tulla): Trets fonamentals en l'història de l'agricultura i dels productes cultivats, en especial les transformacions de l'agricultura amb el procés industrial.

T26 (19.30-21) divendres 29 abril (C Miralles): Estructura i dinàmica demogràfica a les àrees rurals.

T27 (16.30-18) dilluns 2 maig (C Miralles): Les funcions de l'espai rural (I): activitats tradicionals.

- P10 (15-16) dimecres 4 maig (AF Tulla): Bibliografia i textes sobre la transformació de l'agricultura capitalista.
- T28 (16.30-18) dimecres 4 maig (AF Tulla): El procés de transformació en l'evolució de l'agricultura capitalista (I): els clàssics.
- divendres 6 maig (19.30-21) no hi haurà classe per realitzar-se la sortida de camp del Pràcticum VI (sortida autocar a les 18 h.).
- T29 (16.30-18) dilluns 9 maig (C Miralles): Les funcions de l'espai rural (II): descentralització urbana i nous usos del sòl.
- P11 (15-16) dimecres 11 maig (AF Tulla): Bibliografia i textes sobre la teorització de l'agricultura camperola.
- T30 (16.30-18) dimecres 11 maig (AF Tulla): El procés de transformació en l'evolució de l'agricultura capitalista (II): les formulacions recents.
- T31 (19.30-21) divendres 13 maig (C Miralles): La gradualització del territori.
- T32 (16.30-18) dilluns 16 maig (C Miralles): Elements de l'espai rural (I): activitats agràries i indústries rurals; l'obrer camperol i el treball a domicili.
- P12 (15-16) dimecres 18 maig (AF Tulla): Els textes i les xifres del Tractat de lliure comerç (GATT) i de la Política Agrària Comunitària (PAC).
- T33 (16.30-18) dimecres 18 maig (AF Tulla): L'àmbit rural i l'agricultura catalana front al nou marc de les polítiques públiques i el nou ordre mundial.
- T34 (19.30-21) divendres 20 maig (C Miralles): Elements de l'espai rural (II): activitats comercials i de serveis; la pluriactivitat.
- dilluns 23 maig es festiu a la UAB (festes de Barcelona).
- P13 (15-16) dimecres 25 maig (X Campillo -conferenciant): El Pla especial d'interès natural (PEIN): presentació gràfica.
- T35 (16.30-18) dimecres 25 maig (X Campillo -conferenciant): Els parcs naturals a Europa: diversos models de gestió.
- T36 (19.30-21) divendres 26 maig (C Miralles): Elements de l'espai rural (III): el continu urbà i l'urbanització difosa; les residències secundàries.
- T37 (16.30-18) dilluns 30 maig (C Miralles): El futur del món rural: l'agroturisme, els neorurals,... la rururbanització.
- D. L'hora de despatx del professor Antoni Tulla es dilluns 18.30-20 i dimarts 15.30-17, i de la professora Carme Miralles es dilluns 15.30-16.30 i 18-20.

Bibliografia de base per a l'estudiant :

La bibliografia està organitzada entorn als grans temes:

Què és la geografia rural :

- Garcia Ramón, M.D. (1981) : Metodos y conceptos en Geografía rural, Oikos-tau, Vilassar de Mar
- George, P. (1978) : Geografía rural, Ariel geografía, Barcelona
- Pacione, M. (1983) : Progress in rural geography, Croom Helm
- Bonnamour, J. (1973) : Geographie rurale, méthodes et perspectives, Masson et cie, Paris
- Bowler, I.R. (1990): Agricultural geography, Progress in Human Geography, 14 (4), pp. 569-78
- Whatmore, S. (1991) : Agricultural geography, Progress in Human Geography, 15 (1),

Història de l'agricultura i de l'alimentació :

- Boserup, E. (1967) : Las condiciones del desarrollo en la agricultura, Tecnos, Madrid (1a ed. 1965)
- Chambers, J.D. & Mingy (1966) : The agricultural revolution, Batsford Limited, Londres
- Grigg, D (1982) : The dynamics of agricultural change, Hutchinson, Londres
- Grigg, D (1980) : Population growth in agrarian change, historical perspective, Cambridge University Press
- Luelmo Julio (1975) : Historia de la agricultura en Europa y América, Istmo
- Tracy, M. (2a ed. 1982): Agriculture in Western Europe, Granada, Londres

Els sistemes agrícoles

- Grigg, D. (1974) : The agricultural systems of the world : an evolutionary approach, Cambridge University Press, Cambridge
- Bastos, E (1974) : Agricultura socializada, Tecnos, Madrid
- Gil, A. : (1986) : De la agricultura tradicional a la tecnología, Cincel, Madrid
- Faucher D. (1984) : Geografía agraria, tipos de cultivos, ed. Omega, Barcelona
- Lebeau, . (1986) : Grandes modelos de estructuras agrarias en el mundo, Viçens Vives, Barcelona
- Camm, J.C.R. & P.G. Irwin (1981) : Space, people and place, economic and settlement geography, cap. Agricultural systems, pp. 45-205, Longman Cheshire Pty Limited, Melbourne

Ambit rural

- Clout, H.D. (1976) : Geografía rural, Oikos-tau, Vilassar de Mar
- Lefebvre, H. (1971) : De lo rural a lo urbano, Península, Barcelona (1a ed. francesa 1970)
- VV.AA. (1988) : Espacios rurales y urbanos en áreas industrializadas, Oikos-tau, Vilassar de Mar
- Varela Ortega, C. (Coord.) (1988) : El mercado y los precios de la tierra : funcionamiento y mecanismos de intervención, SGT del MAPA, Madrid

L'explotació agrària

- Camilleri, A i al. (1977) : La explotación familiar, Ministerio de Agricultura, Serv. de Publ. Agrarias, Madrid
- Checchi A & A. Peix (1979) : L'explotació pagesa a Catalunya, ed. Viçens Vives, Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Barcelona, Barcelona
- Garcia Ramon M.D. (1977) : La innovación tecnológica y su difusión en la agricultura, Ministerio de Agricultura, Sev. de Public. Agrarias, Madrid
- Garcia Ramon M.D. & A. Tulla (1978) : La unidad de producción campesina y la introducción de las relaciones de producción capitalista en el campo catalán : los casos del Baix Camp de Tarragona y de l'Alt Pirineu", *Documents d'Anàlisi Metodològica en Geografia*, dpt. de Geografía, Bellaterra
- Bayliss-Smith, T.P. (1982) : The Ecology of Agricultural Systems, Cambridge University Press, Cambridge
- Etxezarreta, M (1985) : La agricultura insuficiente, serie Estudios, Ministerio de Agricultura, SGT, Madrid
- Sáenz-Lorite, M. (1988) : Geografía agraria. Introducción a los paisajes rurales, Editorial Síntesis, Madrid
- Camps i Arboix, J. (1069) : Història de l'agricultura catalana, Taber, Barcelona
- Gilbank, G. (1974) : Introduction à la géographie générale de l'agriculture, Masson et cie, Paris

Agricultura i multinacionals :

- Benelbas, L. (1979) : Economía agraria de Catalunya, Ketres ed., Barcelona
- Knox (1989) : The geography of the world economy, Arnold, Londres
- Malassis, L. (1986) : Economie agro-alimentaire, 3 vol., Ed. Cujas, Paris
- Naredo, J.M. (1971) : La evolución de la agricultura en España, Ed. Laia, Barcelona
- Tamames (7a ed.1982) : Estructura económica internacional, Alianza ed., Madrid
- Wortman, S. i altres (1978) : Alimentación y agricultura, ed. Labor, Barcelona
- Etxezarreta M & Viladomiu L.(1988) : El impacto de la crisis en una agricultura internacionalizada, Agricultura y Sociedad, nº 46, pp. 37-77

Transformació de l'agricultura

- Estalella H & T. Tulla (1981) : Organización espacial del mundo rural, in : Lluch E. Geografía de la sociedad humana, vol 2, pp. 445-505
- Etxezarreta, M. (1978) : La evolución del campesinado. La agricultura en el desarrollo capitalista, serie Estudios, Ministerio de Agricultura, Secret. Gal. Técnica
- Galeski, B. (1977) : Sociología del campesinado, Península, Barcelona, (1a ed. 1972)
- Guttelman, M. (1978): Estructuras y reformas agrarias, Fontamara, Barcelona (1a ed. 1974)
- Le Coz, J. (1974) : Les réformes agraires, coll. Magellan, "Le géographe et ses problèmes", PUF, Paris
- Servolin, C. (1972) : Aspectos económicos de la absorción de la agricultura en el modo de producción capitalista, Zona Abierta, nº 12, Madrid
- Wolf, E. R. (1966) : Los campesinos, Labor, Barcelona
- Perez Touriño, E. (1983) : Agricultura y capitalismo. Análisis de la pequeña producción campesina, SGT del MAPA, Madrid
- Mandel, E. (1962) : Tratado de economía marxista, Serie Popular Era, México, 1977 (cap. IX)

Dona i agricultura

- Whatmore, S. (1991) : Farming Women, Gender, Work and Family Enterprise, Mac Millan Academic and Professional Ltd, London
DAG 14 (1989), Monografico sobre geografía y género, Publicacions UAB, Bellaterra
Rodda, A. (1991) : Women and the Environment, Zed Books Ltd., London

El problema de la fam

- Aubert, C (1983) : Onze questions clefs sur l'agriculture, l'alimentation, la santé, le Tiers Monde, Terre Vivante, Paris
FAO : el estado mundial de la agricultura y de la alimentación
Grigg, D. (1985) : The world food problem, Blackwell, Oxford
Informe de la Comisión Independiente sobre Asuntos Humanitarios Internacionales(1986) : El hambre, una tragedia evitable, Alianza Editorial Madrid.
Arroyo F. (1989) : Subdesarollo y tercer mundo, Ed. Cincel, Coll. Cuadernos de estudio, Madrid
Marsden, T. & J. Little (1990) : Perspectives on the International Food System, Gower, Aldershot

Desenvolupament sostingut, agricultura i medi ambient :

- Malassis, L. (1973) : Agricultura y proceso de desarrollo, Promocion cultural SA, Unesco
Gregor, H. F. (1970) : Geografia de la agricultura, Editorial Vicens Vives
Rau, W.E. i altres (1985) : Adiestramiento para la agricultura y el desarollo rural, FAO, UNESCO, OIT, Roma
V.V.A.A. (1980) : Volver a la tierra, Integral
Molinero, F. : Los espacios rurales , agricultura y sociedad, ed. Ariel
Hobbelink, H. : Mas allà de la revolución verde
Bull C., P. Daniel & M. Hopkinson (1984) : The geography of rural resources, Oliver & Boyd editors, Londres
Davidson J. & G. Wibberley (1978) : Planning and the rural environment, The Pergamon textbook, Oxford, NY
Tivy, J. (1990) : Agricultural ecology, Longman, Essex
Simmons, I.G. (1977) : Natural resources and their management, Progress in Human Geography, 1(2), pp. 319-326
Owens P 7 al. (1987) : Resource management, Progress inHuman Geography, pp.572-79
Lowe P. , T. Marsden & S. Whatmore (eds) (1990) : Technological change and the rural environment, Critical perspectives on rural change series, vol. II, David Fulton Publishers, London
Pinder D. (1990) : Western Europe : challenge and change, Belhaven Press, London

CE i agricultura

- Sancho, J. (1982) : La agricultura de cara al futuro, Cincel, Madrid
MAPA (1987) : La política socioestructural en zonas de agricultura de montaña en España y en la CEE, SGT del MAPA, Madrid
Comisión de las Comunidades Europeas (1991) : La situación de la agricultura en la Comunidad. Informe 1990, Oficina de Publicaciones Oficiales de las Comunidades Europeas, Luxemburgo (diversos años)
Arroyo Ilera, F. (1988) : El reto de Europa : España en la CEE, Síntesis, Madrid.

- Abejon, M. et al. (1986) : La Europa de los doce, Temas Clave, Salvat, Barcelona
Etxezarreta, M. coord. (1991) : La reestructuración del capitalismo en España, 1970-1990, ICARIA-FUHEM, Barcelona-Madrid (cap, IV)